

ONA TILI DARSLARIDA DIDAKTIK O`YINLAR QO`LLASH YUZASIDAN METODIK TAVSIYALAR

Nishonova Nargiza Abdullayevna

O`zbekiston tumani 49-umumiy o`rta ta`lim maktabi

Ona tili va adabiyot fani o`qituvchisi

Ma`lumki, maktab ta`limi mazmuniga kirgan barcha bilimlar voqeylik qanday bo`lsa uni shundayligicha, hech bir qo`shimchalarsiz aks ettiradi. Pedagogni vazifasi o`quvchilarga ilmiy, haqqoniy bilimlarni asli holicha tushuntirishdan, ularni bilimlarini mustaqil o`rganishlarida o`zlashtirilgan haqiqatlar borliqdagi – inson ongidan tashqari ob`ektiv mavjud narsalarga muvofiqligini kafolatlaydigan yo`lga solishdan iboratdir. Hatto bolalar ta`limining birinchi pog`onasida olgan juz`iy bilimlar ham haqiqatni buzmasligi kerak.

Ona tiliga oid qiziqarli mavzularga krossvord, rebus va ijodiy izlanishga undaydigan mashqlarni kiritish mumkin. Bunday qiziqarli masalalar quyidagi didaktik talablarga javob berish kerak.

1. Qiziqarli masalalar tezkor va obrazli fikrlashni rivojlantirib, ularni yechish jarayonida ijodiy motivatsiya hosil qilishi.

2. Taqdim etilayotgan materialning o`quvchilar uchun yangi va qiziqarli bo`lishi.

3. O`quvchilarning o`quv-biluv faoliyati darajasini oshirish maqsadida topshiriqlarning mazmunida uni turli usullar bilan yechilishining ko`zda tutilishi.

4. Qiziqarli masalalarning yechish jarayonida bosqichma-bosqich o`quvchilarning ijodkorligini yuzaga chiqarishga yo`naltirilishi.

5. O`quvchilarning mustaqil ishlashini taminlash uchun topshiriqlarning variativ bo`lishi.

6. Topshiriqlarni o`quvchilarning fazoviy tasavvur va tafakkurini rivojlantirishga qaratilishi.

Ona tili o`qitishda krossvord va rebuslardan foydalanish o`quvchilarni zeriktirmaslikka, kimyo atamalaridan so`z boyligini oshirish va tez fikrlashga o`rgatadi. Ona tiliga oid rebursni tuzishda turmushda uchraydigan va o`quvchilarga ma`lum bo`lgan obyektlar, shakllar yoki tajribalarni tanlash maqsadga muvofiq. Rebusda berilgan turli hil obyektlar, shakllar va tasvirlar o`quvchilarga ma`lum bo`lgani uni o`qitishning hamma bosqichida qo`llash mumkin. O`quvchilarni fanga qiziqtirish, darsda qiziqarli masalalar va didaktik o`yinlardan unumli foydalanib faol o`quv – biluv jarayonini vujudga keltirish orqali o`quvchilarning grafik tayyorgarligi darajasini oshirish va kasbiy shakllantirish mumkin

Quyida O`quvchilarni fikrlashga undovchi dars ishlamasidan namuna keltrib o`tamiz

Mavzu: Mustahkamlash darsi. 300-302-mashqlar.

Maqsad:

A) ta'limiy: fe'ning so'roqlari haqida bilimni mustahkamlash, harakat va holatni bildirgan fe'llarni farqlashga o'rgatish.

b) tarbiyaviy: tabiatga mehr uyg'otish;

c) rivojlantiruvchi: fe'l so'z turkumi haqida bilimlarini amalda qo'llay bilishga o'rgatish.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi:

ko'rgan lavhalaridan ma'lumotlar yig'ish;

O'zini o'zi rivojlantirish kompetensiyasi:

o'quv fanlarini o'rganish va bir-biridan farqlash;

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi:

davlat ramzlarini bilish;

Milliy va umummadaniy kompetensiyasi:

orasta kiyinish;

Matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo'lish hamda foydalanish kompetensiyasi:

maktabga kelib ketadigan vaqtni bilish;

Nutqiy kompetensiya (tinglab tushunish, so'zlash, o'qish, yozish):

mavzu doirasida o'qituvchi nutqini va sodda audio (multimedia ilovalari) matnlarni va topshiriqlarini tinglab tushuna oladi;

Lingvistik kompetensiya: o'zbek tilida nutq tovushlarini to'g'ri talaffuz qila oladi, so'zlarni talaffuz me'yorlariga rioya qilagan holda bo'g'inlab ko'chirish qoidasiga rioya qila oladi, mavzuga oid so'zlarni og'zaki va yozma nutqda qo'llay oladi, tinish belgilarini to'g'ri qo'llay oladi.

Darsning jihozi: mavzuga mos rasmlar.

Darsning uslubi: musobaqa dars

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

Salomlashish;

Davomatni aniqlash;

Darsga tayyorgarlik ko'rish;

Darsning maqsadini aytish,

II. O'tgan mavzuni so'rash va mustahkamlash.

1- harakat. Mashg'ulot qoidasi bilan tanishtirish.

— vaqtdan unumli foydalanish;

— o'zgalarning fikrini qadrlash;

— bir-birini hurmat qilish;

— yangilik kiritishga harakat qilish;

— faol ishtirok etish.

2- harakat. Uy vazifasini tekshirish. Daftarlarni almashtirish.

O'tilgan mavzuni mutahkamlashda grafik testdan foydalanamiz. Har bir test orqasiga raketa tasviri tushirilgan. Qaysi qator birinchi bajarsa shu qatorning raketasi uchadi.

Grafik test

	Ot	Sifat	Son	Fe'l	Ot
1					
2					
3					
4					
5					

Quyidagi savollarning javobini jadvalda belgilang

- 1. Qancha?, nechta? so`rog`iga javob bo`lgan so`z
- 2. Ko`rkam, chiroyli, baland
- 2. Shaxs va narsaning harakatini bildirgan so`z
- 3. O`rikzor, toshloq, gulzor
- 3. Ruchka, daftar, non, olma.
- 4. Kuyladi, sakradi, tinglayapti
- 4. Shaxs va narsaning belgisini bildirgan so`z
- 5. Sanoq va tartibni bildirgan so`z

Grafik test

Ot	Sifat	Son	Fe'l	Ot

Birinchi bajargan qator raketasi doskaga osiladi va raketa haqida ma'lumot beriladi. Raketaning foydasi va uning zarari haqida ma'lumot beriladi.

III. Darslik bilan ishlash. Ertak bilan mavzu boshlanadi: Bir bor ekan, bir yo'q ekan qadim zamonda to'rt aka-uka ahil, inoq yashar ekan. Ular otasi va onasi buyurgan vazifalarini o'z vaqtida bahamjihat bajarishar ekan. Ularning ismlari Ot, Sifat, Son va kenjatoyi Fe'l ekan.

3- harakat. (Qatorlar guruhlarga ajratib olinadi va guruhlarga nom beriladi.

1- guruh: „OT“.

2- guruh: „Sifat“.

3- guruh: „Son“. degan nomga ega bo'ladilar. Har qaysi guruh o'zi uchun belgilangan joyga noan'anaviy holda o'tiradilar.) Kunlarning birida aka-ukalar sayohatga chiqishibdi. Shunda eng kichik ukasi Fe'lni yo'qotib qo'yishibdi. Shuncha izlashsa ham topa olishmabdi. Yo'l yurishibdi, yo'l yurishsa ham mo'l yurishibdi. Yo'lda "Bo'ginlar ko'prikchasi"ga duch kelishibdi. Ko'prikdan o'tmoqchi bo'lishsa, ko'prik hech yo'l bermasmish. Shunda ko'prik tilga kirib: "shartimni bajar", - debdi. 1-shart. (Bu shartda o'rtaiga bir bo'g'in beriladi oldi va orqa tomonga bo'g'in qo'yib so'z hosil qilinadi. Shartni bajargan guruh rag'bat kartochkasiga ega bo'ladi) Shrti bajarib bo'lgan aka-ukalar ko'prikdan o'tib ukasi ketgan yo'lni bilib olishibdi.

“Bo’g’inlar ko’prigi”

...	-lam	...
...	-kar	...
...	-zar	...
...	-bar	...
...	-bog’	...

“Bo’g’inlar ko’prigi” o’yin texnologiyasi

Qa...	-lam	...pa
Sha...	-kar	...rak
Gu...	-zar	...gar
Dil...	-bar	...no
Bel...	-bog’	...cha

Yo’lda mashqlar mamlakatiga kelishibdi. (2- shart. Bu yerda 300- va 301- mashqlar bajariladi.)

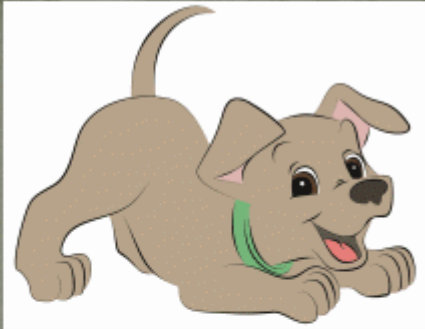
300-mashq. Berilgan gapga mos fe’l tanlab qo’yiladi.

● Musicha
tarnovga
qo'ndi.

● Tovuqlar
donlayapti.

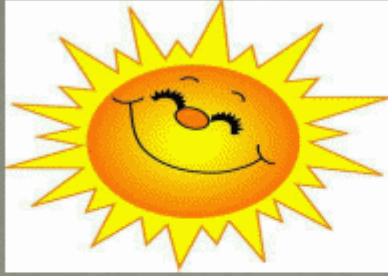

● To'rtko'z
uychasidan
mo'ralayapti.

● Mushuk quyosh
nurida
rohatlanyapti.

301-mashq. Berilgan fe'llarga mos ot tanlab qo'ying. (quyosh, to'rg'ay, echki, ot) so'zlari.

● yoritadi, isitadi.

● sakrayapti,
ma'rayapti.

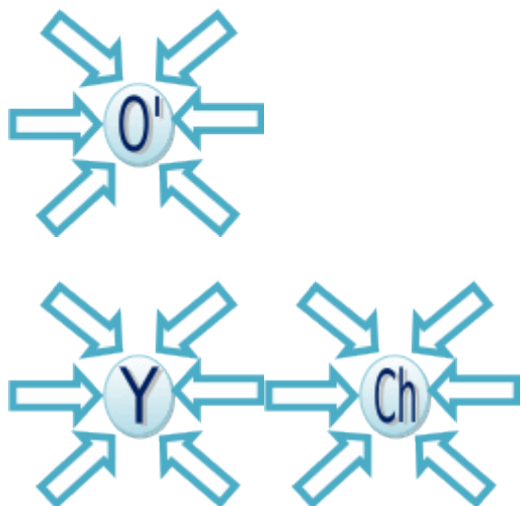
● sayrayapti,
uchyapti,
yayrayapti.

● yuguradi,
kishnaydi.

Mashqlar mamlakatida mashqlarni bajarib bo'lgan aka-ukalar yo'llarida davom etishibdi. Yo'l yurishibdi, yo'l yurishsa ham mo'l yurishibdi. Yo'llarida Charxpalakga duch kelishibdi. Charxpalakdan ukase Fe'l haqida so'rashibdi.. Shunda charxpalak,-ha bilaman qayerga ketganini, shartimni bajarsangiz aytaman,-debdi. (3-shart.

Harfdan fe'l yasa mashqi. Bunda bitta har guruhlariga beriladi, shu harfdan boshlangan fe'lga doir so'zlar yoziladi)

Charxpalakning shartini bajargan aka- ukalar ukasihaqida ma'lumot olib yo'llarida davom etishibdi.

Yo'lda uzum bog'iga duch kelishibdi. Bog'bon ulardan qayerga va nima uchun ketishayotganini so'rabdi. Aka –ukalar bo'lgan voqeani aytib berishibdi. Shunda bog'bon ulardan uzumlarni parvarish qilishda yordam berishini iltimos qilibdi. (4-shart. "Uzum pishdi" didaktik o'yini. Bunda uzum tasviri tushirilgan plakatlar beriladi. Barglariga "Ot", "Sifat", "Son" so'zlari va so'roqlari yozilgan bo'ladi. Har bir guruh uzum donalariga so'z turkumlariga oid so'zlar yozadi. Birinchi yozib bo'lgan guruh rag'bat karyochkasiga ega bo'ladi.)

Uzum pishishida yordam bergn aka-ukalar ukasi haqida ma'lumot olib yo'llarida davom etishibdilar.

Dam olish daqiqasi tashkil etiladi. Navro'z haqida she'rlar va "Navro'z urf - odatlari" haqida klaster usulida ma'lumot beriladi. Har bir ishtirokchi bittadan quyosh, bulut, gullar va BAHOR so'zlarini doskaga yopishtiradi. Doskada bahor so'zi va manzara hosil bo'ladi.

IV. Mustahkamlash. Aka-ukalar yurib- yurib "Pisa" saroyiga yetib kelishibdi. Ularning ukasi Fe'l pisa saroyida asirlikda ekanligini bilishibdi. Pisa podshosi ukasini nima evaziga qo'yib yuborishini so'rabdi. Podsho ularga bir shartim bor shu shartni bajarsangiz ukangizni qo'yib yuboraman,- debdi. (5-shart. Pisa testi yechiladi.) shartni to'liq hatosiz bajargan akalar o'z ukasinni qutqarib yurtiga ravona bo'lishibdi.

Fe'lning tagiga qanday chiziq chiziladi?

Har bir qatordan ortiqcha soʻzni topib belgilang va javoblar qatoriga yozing:

11	Tez, yetti, sekin	1	
22	Oʻqidi, yozdi, gul	2	
33	Oʻynadi, ashula, gapirdi	3	
44	Toʻrt, olti, issiq	4	
55	Yugurdi, yozdi, olma	5	

Harflarning oʻrnini almashtirish orqali maʼnoli soʻz hosil qiling, hosil boʻlgan soʻzlarni yozing.

UTSHQTOʻI

- _____

IRCHOʻGʻDQAL -

AKRAVIUM - _____

TEZEROLIV - _____

Maqolning davomini toping va chiziq chizish orqali birlashtiring

1	Ish ishtaha ochar	bir kes
2	Beshikdan to qabrgacha	oʻquvchining oʻrtogʻi
3	Ona yurting	ilm izla
4	Yetti oʻlchab	dangasa ishdan qochar
5	Kitob bilim bulogʻi	oltin beshiging

Shu bilan aka-ukalar murod maqsadiga yetishibdi. Bir – briga boʻlgan mehri tufayli yoʻldagi qiyinchiliklarni yengib oʻtishibdi.

V. Oʻquvchilarni baholash. Guruhlar toʻplagan ballar umumlashtiriladi.

Gʻoliblar taqdirlanadi. Interfaol darsni savollar bilan yakunlash:

Dars sizga yoqdimi? Nima uchun yoqdi?

- Bugungi darsimizda qaysi mavzularni takrorladik? Qanday ishlarni bajardik?
- Topshiriqlarni bajarishda qaysi usullardan foydalandik?
- Guruhingiz to‘plagan ballardan xursandmisiz?
- Qaysi guruhni yaxshi ishladi deb o‘ylaysiz? Nima uchun?

VI. Dars yakuni. Uyga vazifa berish.

Uyga vazifa 302-mashq beriladi. Mashqning berilishi tushuntiriladi. Gaplarga mos fe’llarni qo‘yish.

Mana, doskada bahor manzarasi hosil bo‘ldi, bu ham sizning mehnatingiz, bilimingiz evaziga. Barchangizni kirib kelayotgan Navro‘z bayrami bilan tabriklayman. O‘qishlaringizga rivoj tilayman. Shu bilan darsimizni yakunlaymiz.

Foydalanilagn adabiyotlar :

1. Tolipov O‘., No‘monova N. O‘quv jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish. G‘Y Xalq ta’limi. 2002/ 4.25 b.
2. Begmatov U.E. Umumiy o‘rta maktablarda tashqari ishlarni dars bilan boqlashning nazariy-metodologik asoslari. Diss...kand.ped.nauk.T.2004.-
3. Asqarov I.R., To‘xtaboyev N.X., G‘opirov K.G’. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun darslik.-Toshkent